

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 / (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume: 14, Issue: 3, August 2022

www.historystudies.net

YENİ ÇAĞ OSMANLI DİPLOMASİSİNDE FEVKALADE (AD HOC) MİSYONLAR: XVII. YÜZYILDA İSVEÇ ELÇİLERİ ÖRNEĞİ

*Ad Hoc Embassies in Early Modern Ottoman Diplomacy: A Case Study of Swedish
Envoys in the Seventeenth Century*

Dr. Ar. Gör. Mahmut Halef Cevrioğlu

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

halefcevrioglu@gmail.com

Makale Türü-Article Type : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-Received Date : 04.02.2022
Kabul Tarihi-Accepted Date : 14.07.2022
DOI Number : 10.9737/hist.2021.1092

Atıf – Citation:

Mahmut Halef Cevrioğlu, “Yeni Çağ Osmanlı Diplomasisinde
Fevkalade (Ad Hoc) Misyonlar: XVII. Yüzyılda İsveç Elçileri
Örneği”, *History Studies*, 14/3, 2022, s.529-546.

YENİ ÇAĞ OSMANLI DİPLOMASİSİNDE FEVKALADE (*AD HOC*) MİSYONLAR: XVII. YÜZYILDA İSVEÇ ELÇİLERİ ÖRNEĞİ

Ad Hoc Embassies in Early Modern Ottoman Diplomacy: A Case Study of Swedish Envoys in the Seventeenth Century

Dr. Ar. Gör. Mahmut Halef Cevrioğlu*

Öz

Yeni Çağ Avrupa'sının diplomatik merkezlerinden biri olan İstanbul, gerek mukim (daimi) gerekse fevkalade (*ad hoc*) misyonlara ev sahipliği etmekteydi. Gelen elçilere uygulanan Osmanlı diplomatik muamelesi, tayinat sistemi, huzura kabul törenleri veya elçilik yerleşimleri gibi ölçekler üzerinden literatürde yerli ve yabancı araştırmacılarca incelenmiştir. Mevcut çalışma ise, mukim elçilik bulunduran ve bulundurmeyen devletlerin gönderdiği fevkalade elçiler arasında fark olup olmadığı sorusuna cevap aramaktadır. Bu meyanda vaka analizi için seçilen örnek, on yedinci yüzyılda İsveç Krallığı'nın İstanbul'a gönderdiği iki fevkalade misyondur (Paul Strassburg, 1632-3 ve Claes Rålamb, 1657-8). Hem Osmanlı maliye kayıtları hem de İsveç elçilerinin yazmış olduğu raporlar başlıca kaynakları teşkil etmektedir. Yapılan tetkikte Osmanlıların izlediği karşılama töreni, huzura kabul seremonisi, hilat takdimi ve tayinat gibi teşrifat süreçlerinde; mukim elçilik bulunduran ve bulundurmeyen devletlerin fevkalade elçileri arasında büyük ayırım gözetmediği ve teşrifatın tarafsız bir kurallar bütünü izlediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, bu iki elçilik süreci üzerinden, mukim elçilik

Abstract

Early modern Istanbul housed a variety of resident embassies and extraordinary (*ad hoc*) missions. Researchers have so far unearthed many aspects of the diplomatic protocol followed by the Ottoman administration for incoming emissaries, such as the provisioning system, reception ceremonies or embassy buildings. Present study, however, tries to understand if there was any difference (in the treatment of the *ad hoc* missions) between the states that had permanent embassies in Istanbul and those that did not. The unit of analysis chosen for the study is two emissaries of the Swedish Kingdom sent to Istanbul in the seventeenth century (Paul Strassburg, 1632-3 and Claes Rålamb, 1657-8). Ottoman fiscal records and the emissaries' self-produced documents constitute the source material. The research suggests that the Ottomans did not much differentiate in the diplomatic protocol regarding the *ad hoc* missions between the states that had resident embassies and those that did not. Furthermore, the Swedish case suggests that the real challenge faced by the

* Bu çalışma 2021 yılında İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'nde tamamlanan "XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı-Habsburg Diplomatik İlişkileri ve Osmanlı Diplomasisi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Bu vesileyle ÖYP kapsamında araştırma görevlisi olarak doktora yapmamı ve YUDAB-Balkan Çalışmaları kapsamında Avusturya Devlet Arşivleri'nde ve Milli Kütüphane'sinde (Viyana) araştırma yapmamı mümkün kılan YÖK'e (Yükseköğretim Kurulu); ayrıca süreçte yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Cahit Telci'ye (İzmir), Prof. Dr. Claudia Römer'e (Viyana), Doç. Dr. Özgür Kolçak'a (İstanbul), Doç. Dr. Güneş Işıksel'e (İstanbul) ve Dr. Ömer Gezer'e (Ankara) teşekkürlerimi arz ederim. Tezin nihai hâlini almasında yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Suraiya Faroqi'ye (İstanbul), Dr. İrfan Kokdaş'a (İzmir) ve eşim Ebru Şengül-Cevrioğlu'na da müteşekkirim. Lisans ve yüksek lisans yıllarında Latince eğitimimiz için özveriyle emek harcayan Doç. Dr. Noémi Levy-Aksu'ya ve diploması tarihi çalışmamaya yardımcı olan hocalarım Prof. Dr. Edhem Eldem ve Dr. Günhan Börekçi'ye de ayrıca şükranlarımı arz ederim. Son olarak, doktora eğitimim boyunca paha biçilemez manevi desteğini esirgemeyen dostum Mahmut Tat'ın (1991-2019) aziz hatırasını da rahmetle yâd etmeyi borç bilirim.

bulundurmayan devletlerin Osmanlı diplomatik ve siyasi atmosferine dair bilgi ve tecrübe eksikliği yaşadığı gösterilmektedir. Bu handikapı aşmak için İsveç elçilerinin İstanbul'daki hemmezhepleri Protestan devletlerin mukim elçilerine başvurduğuna dikkat çekilmiştir.

Anahtar kelimeler: Fevkalade elçilik, *ad hoc* diplomasi, Osmanlı diplomasisi, İsveç Krallığı, tayinat sistemi, hilat

ad hoc Swedish diplomats was their lack of cultural and political knowledge *vis-à-vis* the Ottomans, a gap they tried to bridge by having recourse to other fellow Protestant resident emissaries in Istanbul.

Keywords: Extraordinary embassies, *ad hoc* diplomacy, Ottoman diplomacy, Swedish Kingdom, *tainat* system, robe of honour

Giriş

Bizans İmparatorluğu döneminden beri önemli diplomatik ziyaretlere ev sahipliği yapan İstanbul, bu niteliğini Osmanlı fethi sonrasında da korumuştur.¹ Yeni Çağ İstanbul'unun yoğun bir diplomatik merkez olduğu artık literatürde yaygın bir kabuldür.² Geç Orta Çağ'da Venedik ve Ceneviz gibi devletlerin Bizans İmparatorluğu'nda diplomatik temsilci bulundurmaları, İstanbul'un 1453'te fethinden sonra kuşkusuz gerek bu devletler gerek diğer Avrupalı devletler için bir öncül olmuştur.³ On altıncı yüzyılın ikinci yarısına geldiğimizde ise öne çıkan Avrupa siyasaları İstanbul'da daimi diplomatik temsilcilere sahiplerdi. Son yirmi yılda yapılan çalışmalar, haklı olarak on yedinci yüzyılın ilk yarısında bir *corps diplomatique*'in oluştuğundan dahi bahsetmektedir.⁴

Diplomatik trafiğin İstanbul'daki daimi elçilerle sınırlı olmadığını, Osmanlı başkentine olağanüstü misyonla gelen pek çok fevkalade (*ad hoc*) elçiliğin de diplomatik camiyayı renklendirdiğini belirtmek gerekir. Sadece çok sayıda *ad hoc* elçiliğin İstanbul'da yer almasından ötürü değil (kimi zaman *ad hoc* temsilcilerin sayısı daimi temsilcilere yaklaşıyordu), ifa ettikleri görevlerin ya da gördükleri işlevin daimi temsilcilerden geride kalır olmamasından ötürü de bu tarz misyonlar tetkiki hak etmektedir. Yakın zamanda oluşan akademik literatür, diplomatik modernitenin başlangıcını daimi temsilcilik kavramıyla ilişkilendiren geleneksel görüşü reddetmeye dahi başlamıştır.⁵ Osmanlı örneğinde, *ad hoc* diplomatik misyonları daimi temsilcilerden ayıran, merkezi idarenin göstermiş olduğu muameledeki farklardır. Mevcut çalışma bu ayrımı belirtmek adına daimi ve olağanüstü (*ad hoc*) elçilikler arasındaki farkı on yedinci yüzyıldan bir vaka analiziyle incelemeye çalışacaktır.

Ana savlara geçmeden önce çalışmanın izlemeye çalıştığı 'diplomasi tarihi' temasıyla neyin ifade edildiğini belirtmekte fayda var: Son zamanlarda 'diplomasi tarihi' ifadesiyle, dış ilişkiler analizinden ziyade hususi olarak "diplomatik müzakerelerin gerçekleştiği ve elçiliklerin içinde bulunduğu çoklu bağlamlar"⁶ ele alınmaktadır. Sembolik iletişimin mercer altına alındığı bu yaklaşımda, Roosen'in de dikkat çektiği üzere diplomatik törenler "kelama dökülmemiş bir iletişim" görevi görmekteydi.⁷ Bu yüzden "devletler ve hükümdarlar arasındaki ilişkileri" anlamlandırmak adına Yeni Çağ diplomatik ritüellerini çalışmak gereklidir. 'Yeni diplomasi tarihi' olarak gelişen bu kavramsal çerçevenin, *kültürel dönüş* (*cultural turn*) kaynaklı olduğunu ve dolayısıyla 1990'larda başladığını düşünebiliriz.⁸

¹ Bizans döneminde şehre yapılan diplomatik ziyaretlerin belki de en bilineni Cremanlı Liutprand'ındır, bkz.: Birsal Küçüksipahioğlu, "Bizans'a Elçi Olarak Gelen Cremona Piskoposu Liutprand'ın İzlenimlerine Bir Bakış", *Osmanlı Araştırmaları*, 34 (2009): 159-173.

² Emrah Safa Gürkan, "Bir Diplomasi Merkezi Olarak Yeni Çağ İstanbul'u", (ed.) Feridun M. Emecen ve Coşkun Yılmaz, *Antik Çağ'dan 21. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi: Siyaset ve Yönetim I*, İBB-İSAM, İstanbul, 2015.

³ Daniel Goffman, "Negotiating with the Renaissance State: The Ottoman Empire and the New Diplomacy", (ed.) V. H. Aksan ve D. Goffman *The Early Modern Ottomans: Remapping the Empire*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.

⁴ G.R. Berridge, "Notes on the Origins of the Diplomatic Corps: Constantinople in the 1620s", *Discussion Papers in Diplomacy*, 92, Netherlands Institute of International Relations (Clingendael), Lahey 2004.

⁵ Tracey Sowerby, "Early Modern Diplomatic History", *History Compass*, 14/9 (2016): 443, şuradan alıntılanmaktadır: R. Fubini, "La 'residentialité de l'ambassadeur dans le mythe et dans le réalité: une enquête sur les origines", (ed.) L. Bély ve I. Richefort, *L'invention de la diplomatie: Moyen Age-temps modernes*, Presses Universitaires de France, Paris, 1998, s. 27-46.

⁶ Robyn Adams ve Rosanna Cox, "Introduction", (ed.) Robyn Adams ve Rosanna Cox, *Diplomacy and Early Modern Culture*, Palgrave Macmillan, New York, 2011, s. 7.

⁷ William Roosen, "Early Modern Diplomatic Ceremonial: A Systems Approach", *The Journal of Modern History*, 52/3 (1980): 475-476.

⁸ Maurits Ebben ve Louis Sicking, "Nieuwe diplomatieke geschiedenis van de premoderne tijd: Een inleiding", *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 127/4 (2014): 544.

'Yeni diplomasi tarihi' henüz Osmanlı tarihi için fazlasıyla yeni bir yaklaşım olsa da, Osmanlı diplomasi tarihi yazımında dış politika tahlilinden azade bir 'diplomasi' çalışmaları anlayışı zaten Tommaso Bertelè, Bertold Spüler ve Mübahat Kütükoğlu gibi nadir örneklerle mevcuttu.⁹ Yine de son yirmi yılda Avrupa tarihindeki kültürel akımlardan mülhem bir merakla gerek yerli gerek yabancı Osmanlı tarihçileri, diplomatik araçların önemi, törensel performanslar (seremoni) ya da İstanbul'daki elçi ikametgâhları gibi konulara odaklanarak bu yeni yaklaşımın bir parçası olmuşlardır.¹⁰

Yeni diplomasi tarihi perspektifinde değerlendirilebilecek bu çalışmada ise İsveç'in İstanbul'daki temsiliyet çabaları ele alınacaktır: İsveç Krallığı, Orta ve Doğu Avrupa'da siyasi krizlerin eksik olmadığı bir asır olan on yedinci yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'na olağanüstü elçilik heyetleri gönderen devletler arasındaydı. Herhangi bir ortak (kara ya da deniz) sınırın(ın) bulunmaması ve İsveç ticari faaliyetlerinin Doğu Akdeniz'e ulaşmamasından ötürü İsveç ve Osmanlı Devleti arasındaki temaslar nadirattandı. Ancak, gerek Otuz Yıl Savaşları (1618-1648) gerekse Kuzey Savaşı (1655-1660) dönemlerinde İsveç'in ittifak arayışları, İsveç hizmetinde görev alan bir grup elçiyi İstanbul'a sürüklemiştir.

Genel olarak İsveç-Osmanlı ilişkilerinin, on altıncı asrın ikinci yarısı ve on yedinci yüzyılda Osmanlı haraçgüzarları üzerinden gerçekleştiğini hatırlatabiliriz. 1556 gibi erken bir tarihte dahi İsveç Krallığı ile Kırım Hanlığı arasında irtibat kurulduğu belgelenebilmektedir.¹¹ Kırım Hanlığı ve İsveç, Moskova Devleti'nin güney ve kuzey komşuları olarak stratejik konumlarının farkındalardı. Bunun haricinde Erdel Beyliği de on yedinci yüzyılda İsveç'in planlarında yer etmeye başlamıştır. 1626'da Philip Sadler, 1629'da Wolmar Farensbach ve 1644 yılında Jakob Rebenstock gibi İsveç hizmetinde çalışan diplomatlar askeri destek talebiyle Erdel'i ziyaret ederken, Benjamin Baron isimli İsveç elçisi de 1632'de Kırım'a ulaşmıştır.¹² Buna karşılık Osmanlılar kendileri elçi göndermemiş, ancak Kırım'dan 1630 yılında Kamber Ağa, 1632'den sonra Nurali Oğlan ve 1637'de ismi belirtilmeyen başka bir Kırım misyonu İsveç'e yollanmıştır.¹³ Bu durum, İsveç-Osmanlı ilişkilerinde Osmanlılara tabi haraçgüzarların oynadığı rolün önemini vurgulamaktadır.

Yine de mevcut çalışmada İsveç ile Osmanlı haraçgüzarları arasındaki ilişkiler değil de İsveç Krallığı'ndan doğrudan İstanbul'a gönderilen elçiler işlenecektir. Mevzubahis ziyaretler, 1632-1633 ve 1657-1658 yıllarında gerçekleşmiştir. Bu meyanda çalışma, elçilerin şehre giriş törenleri, Osmanlı yetkilileriyle görüşmeleri, Osmanlı hazinesinin kendileri için yaptığı harcamalar ve elçilerin şehirde kurduğu irtibatlar gibi parametreler üzerinden ele alınacaktır. Böylece, İsveç

⁹ Venedik elçiliğinin özellikle on yedinci yüzyıldaki işleyişine dair Tommaso Bertelè, *Il palazzo degli ambasciatori di Venezia a Costantinopoli e le sue antiche memorie*, Casa Editrice Apollo, Bologna, 1932, s. 155-164. Spüler'in Avrupa kaynaklarına dayanan Osmanlı diplomatik teşrifatına dair çalışması temel atan bir araştırma niteliğindedir, Kütükoğlu'nun Osmanlı arşiv belgelerine dayanarak on sekizinci yüzyıla ilişkin makalesi de büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Bertold Spüler, "Die Europäische Diplomatie in Konstantinopel bis zum Frieden von Belgrad (1739) 2. Teil", *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, 11/2 (1935): 171-222 ve Mübahat Kütükoğlu, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Fevkalâde Elçilerin Ağırlanması", *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi-Ercüment Kuran'a Armağan*, 1-2 (1989): 199-231.

¹⁰ Michael Talbot, *British-Ottoman Relations, 1661-1807: Commerce and Diplomatic Practice in Eighteenth-Century Istanbul*, The Boydell Press, Woodbridge, 2017; Gábor Kármán, "Sovereignty and Representation: Tributary States in the Seventeenth-Century Diplomatic System of the Ottoman Empire", (ed.) Gábor Kármán ve Lovro Kunčević, *The European Tributary States of the Ottoman Empire in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, Brill, Leiden, 2013, s. 153-185; ve Emrah Safa Gürkan, "Mediating Boundaries: Mediterranean Go-betweens and Cross-confessional Diplomacy in Constantinople, 1560-1600", *Journal of Early Modern History*, 19.2-3 (2015): 107-128.

¹¹ Yaroslav Pylpçuk, "Krymskoe Hanstvo v Skandinavskih i Avstriyskih Istočnikah (Крымское Ханство В Скандинавских И Австрийских Источниках) [İskandinav ve Avusturya Kaynaklarında Kırım Hanlığı]", *Journal EPOHI*, XXIV(2) (2016): 254.

¹² Mahmut Halef Cevrioğlu, "İsveç'in Sıcak Denizlere İnme Arayışı: Arslan Ağa'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Diplomatik Misyonu", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 34 (2021): 63; Pylpçuk, age, s. 255.

¹³ Pylpçuk, age, s. 255.

elçileri her ne kadar diğer Avrupalı devlet temsilcileri kadar sık İstanbul'da bulunmasalar da kendilerine yönelik İstanbul'da işletilen diplomatik mekanizmanın çok küçük farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, çalışmanın dikkat çekmeyi umduğu yeni bir bulgu ise, daimi temsilcileri olmayan İsveç'in gönderdiği *ad hoc* elçilerin İstanbul'daki sosyal-diplomatik çerçeveye aşına olmamalarından ötürü şehirdeki diğer Avrupalı diplomatların tecrübelerine dayanmaları gerekliliğidir.

1. Ad hoc Elçilik ve İstanbul'un Diplomatik Zümresi

Gerek ideolojik üstünlük hissinden gerekse pratik herhangi bir zorunluluk bulunmamasından ötürü Osmanlılar 1793'e kadar yabancı ülkelerde daimi elçilik açma gerekliliği duymamıştır. Bunun yerine erken dönemlerde çavuş veya müteferrika gibi saray memurlarını daha sonralarıysa kalemiye mensuplarını kısa süreli olarak yabancı devletlere diplomatik misyonla göndermiştir. 1793'te Londra'da ilk Osmanlı daimi temsilciliğinin açılışına kadar olan bu dönem, Osmanlıların *ad hoc* diplomasi dönemi olarak kabul görmüş ve hususi bir misyona yönelik (*ad hoc*) gönderilen bu elçiliklere literatürde dikkat çekilmiştir.¹⁴

Osmanlıların gönderdiği elçiler haricinde, yabancı devletlerin İstanbul'a gelen fevkalade elçilerini de (olağanüstü misyonlu elçiler) *ad hoc* diplomatik görev ifa eden diplomatlar olarak görmemiz gerekir. Bunu yaparken dikkat çekmekte fayda var ki İstanbul'da mukim elçileri bulunan Avrupalı devletler gerektiğinde (mesela cülus tebriki için) bir de *ad hoc* misyonlar gönderebildikleri gibi, daimi temsilci bulundurmayan devletler zaten sıklıkla *ad hoc* (fevkalade) elçiler yollamışlardır. İşte bu fevkalade elçileri daha iyi aydınlatılmak adına, İstanbul'un on yedinci yüzyılın ilk yarısında artık temel biçimini almış küçük ölçekli *corps diplomatique*'ine (diplomatik camia/mukim elçiler zümresi) yakından bakılmalıdır.

1612'ye geldiğimizde İstanbul'un diplomatik zümresi Venedik, Fransa, Avusturya ve İngiltere gibi devlet temsilcilerinin yanında yeni gelen Hollanda Birleşik Eyaletleri'nin (Nederlanda) mukim elçisince teşkil edilmiştir. Pek tabii bunlara Osmanlı haraçgüzarları olan Erdel, Boğdan ve Eflak temsilcilerini de ekleyebiliriz. Bu mukim elçiler haricinde Rus (Moskof), Leh, Safevi, Ragusa, Tatar, Kafkas Prenslükleri ve İslam dünyasının muhtelif devlet elçileri de düzenli olarak İstanbul'a gönderilmekteydi. Son olarak, yukarıda belirtildiği üzere, İstanbul'da mukim elçi bulundurmalarına rağmen Venedik ve Avusturya cülus tebriki ve sulh bağlamak, Erdel ise haraç getirmek gibi sebeplerle ayrıca fevkalade misyonlar yollamaktaydılar.¹⁵

Çalışma kapsamında seçilen *ad hoc* İsveç elçileri, 1632 ve 1633 yıllarında iki defa İstanbul'a gelmiş olan Paul Strassburg ve 1657-1658 yıllarında başkentte uzun aylar geçirmiş Claes Rålamb'dır. Paul Strassburg 1632 yılında İstanbul'u ziyarete gelişinde, Otuz Yıl Savaşları'na (1618-1648) katılmış olan Protestan itikadından İsveç Krallığı adına Katolik Avusturyalılara karşı yardım istemekteydi. Amacı, Osmanlılara haraçgüzarı ve İsveçliler gibi Protestan olan Erdel Beyi'nin desteğini alabilmek üzere Osmanlı yönetiminden ricacı olmaktı. Ancak, Strassburg'un çabaları ne yazık ki dönemin Osmanlı idaresi tarafından net bir destek görememiştir. Kendi otoritesini tesis etmeye çabalayan ve önceliği Safevilere karşı açılmış olan doğu cephesinde Bağdat'ı geri almak olan Sultan IV. Murad (1623-1640) yönetiminin ilgisi, o sıralarda Orta Avrupa'dan çok uzaktı.¹⁶

¹⁴ Bülent Arı, "Early Ottoman Diplomacy: Ad Hoc Period", (ed.) A. Nuri Yurdusev, *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional?*, Palgrave Macmillan, Basingstoke ve New York, 2004, s. 44.

¹⁵ Kármán, *agm*; Peter Meienberger, *Johan Rudolf Schmid zum Schwarzenhorn als kaiserlicher Resident in Konstantinopel in den Jahren 1629-1643*, Herbert Lang & Peter Lang, Bern, 1973; Alexander Hendrik De Groot, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic: A History of the Earliest Diplomatic Relations 1610-1630*, Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, Leiden, 1978.

¹⁶ Strassburg'a dair biyografik bir çalışma için ise Magnus Mörner, "Paul Straßburg, ein Diplomat aus der Zeit des Dreißigjährigen Krieges", *Südost Forschungen*, 15 (1 Ocak 1956): 327-363; ayrıca M. Halef Cevrioğlu, "On Yedinci

Harita 1: XVII. yüzyılın ilk yarısında İstanbul'daki elçilik binaları (Gábor Kármán, “Sovereignty and Representation: Tributary States in the Seventeenth-century Diplomatic System of the Ottoman Empire”, *The European Tributary States of the Ottoman Empire in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, Ed. Gábor Kármán and Lovro Kuncévič, Leiden-Boston, Brill, 2013, s. 170'ten uyarlanmıştır.)

Claes (Brorson) Rålamb da yine İsveç'in Doğu Avrupa'daki askeri girişimlerini desteklemeye Osmanlı idaresini ikna etmek için İstanbul'a yollanmıştı. İsveç Krallığı hizmetinde çalışan Alman asıllı bir Protestan olan Strassburg'un aksine, Rålamb doğum itibarıyla İsveçliydi. 1657 yılında Osmanlı idaresi nezdindeki vazifesi, bu sefer Lehistan'a ve Rusya'ya (Moskova Devleti) karşı savaşmakta olan İsveç Krallığı'nın Doğu Avrupa'daki çıkarlarını korumaktı. İsveçliler, Osmanlılara tabi Kırım Hanlığı askerlerinin kendilerine karşı savaşmaktan men edilmesini umuyorlardı. İsveç Krallığı'nın başka bir niyeti ise, Lehistan üzerindeki hareketlerinde kendilerine destek sağlayan Erdel Beyi'ne Osmanlıların müsamaha göstermesiydi. Ancak, bu sefer de Venedik'e karşı Girit Seferi'yle meşgul olan Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa (g. 1656-1661) idaresindeki Osmanlı yönetimi, Doğu Avrupa'nın karışması fikrinden hiç hoşlanmamıştı. Rålamb'ın isteğinin tam aksine, Kırım askerleri İsveç'in müttefiki olan Erdel'in operasyonlarını sonlandırma emri almıştı. Kısaca belirtmek gerekirse Osmanlılar Doğu Avrupa'daki dengelerin değişmesi fikrinden rahatsız olduğu için Rålamb misyonu olumsuz sonuçlanmıştı.¹⁷

Asırda Osmanlı-İsveç Münasebetlerine Bir Bakış”, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD)*, 6(1) (2022): 168-170.

¹⁷ Claes Rålamb'a dair Türkçe kaynak mevcuttur: Karin Ådahl (ed.), *Alay-ı Hümayun: İsveç Elçisi Rålamb'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri, 1657-1658*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006; ayrıca M. H. Cevrioglu, “On Yedinci Asırda”, s. 176-181.

Görevlerinin siyasi mahiyeti bu şekilde olan Strassburg ve Rålamb'ı dönemin diğer kısıtlı İsveç diplomatik teşebbüslerinden ayıran, misyonlarına dair raporlar hazırlamış olmalarıdır.¹⁸ Bu sebeple eserleri de *ad hoc* misyonların işleyişini çalışma adına eşsiz birer kaynak teşkil eder. Zaten dönemin aslı Osmanlı siyasi tarihi anlatıları olan kroniklerde (*vekayinameler*) İsveç elçilerine dair bilgi bulunmayışı da araştırmacıları ister istemez elçilerin kendi raporlarına yönlendirir.

2. Hazırlıklar ve Elçilerin Şehre Girişi

Mukim elçiliği olan ve olmayan devletlerin İstanbul'a gönderdiği elçiler arasındaki farkın misyon yola çıkmadan çok önce, misafir devletin saraylarında kendini gösterdiğini söylemek haksız olmayacaktır. Batılı devletlerin Osmanlı İmparatorluğu hakkında bilgi birikiminde pek tabii daimi elçilerin İstanbul'dan gönderdiği raporlar önemli bir yer tutmaktaydı. Ayrıca, Avusturya ve Venedik gibi örneklerde gördüğümüz şekilde Osmanlı başkentinde görev sürelerini tamamlamış sabık diplomatlar, sonraki kuşaklara şifahi aktarımla ya da yazılı *relazione* 'lerle (görev bitiminde yazılan uzun soluklu nihai raporlar) yol gösterebiliyordu.¹⁹ On yedinci yüzyılda İsveç, Osmanlılara dair birinci elden yazılı ve sözlü bilgi kaynaklarından mahrum olmakla beraber, İstanbul'a pek sık *ad hoc* misyon da göndermiyordu. Bu yüzden olsa gerek ki Claes Rålamb 1656'da İstanbul'a görevlendirildiği zaman (belki de çaresiz bir şekilde) Paul Strassburg'un 1634'te yazmış olduğu *relazione*'den destek almak zorunda kalmıştı.²⁰ Kısaca denebilir ki hazırlık aşamasında İsveç elçileri, Osmanlıların teşrifatı, kültürel dünyası ve siyasi dinamiklerine dair rehber eksikliği çekmekteydi.

Değindiği üzere Paul Strassburg Otuz Yıl Savaşları (1618-1648), Claes Rålamb ise Kuzey Savaşı (1655-1660) dönemlerinde ülkeleri savaşırken Osmanlı başkentine görevlendirildikleri için, tehlikeli zamanlarda uzun aylar seyahat ederek ilk defa görecekları İstanbul'a gelmişlerdir. İstanbul'da cari uygulama, elçiler başkente yaklaştıklarında Osmanlı yetkililerinin uyarılması ve böylece icap eden teşrifatın başlatılmasıydı. Bu noktada daimi temsilcilikler ve *ad hoc* misyonlar arasındaki fark bir kez daha açığa çıkmaktadır. Venedik, Avusturya, Fransa, İngiltere ve Hollanda (Nederlanda) fevkalade elçilerinin, ülkelerinin İstanbul'daki mukim diplomatlarını dışarıdan haberdar etme şansı varken,²¹ İsveç elçileri böyle bir seçenekten yoksundu. O yüzden İstanbul'daki müttefik devlet temsilcileri ya da sair yabancı tanıdıklara müracaat etmeleri kaçınılmazdı. 1632'de Paul Strassburg, varışına dair sadrazamı haberdar etmesi için Hollanda

¹⁸ Paul Strassburg raporunu 1634'te hazırlamış, yıllar sonra da bu rapor neşredilmiştir, bkz.: Paul Strassburg "Relatio de Byzantino Itinere ac negotiis in Ottomanica Aula peractis, nec non de statu ac facie Orientalis Imperii, qualis erat circa Ann. MDCXXXIII", *Catalogus codicum Graecorum mss. olin in Bibliotheca Palatina, nunc Vaticana asservatorum*, Ed. Friedrich Sylburg, Frankfurt, 1702, s. 185-226. Claes Rålamb ise raporunu misyonu dönüşü oluşturmuş olsa da, yirmi yıl sonra elden geçirip neşrettirmiştir, bkz. Claes Rålamb, *Kort Beskriffning om thet som wid then Constantinopolitaniske Resan aer föreluppit*, Stockholm, Kraliyet Matbaası, 1679. Bu raporun on sekizinci yüzyılda yapılmış bir İngilizce çevirisinden Türkçe'ye tercümesi de mevcuttur, Claes Rålamb, *İstanbul'a Bir Yolculuk: 1657-1658*, Çev. Ayda Arel, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008.

¹⁹ Eric Dursteler, *In the Sultan's Realm: Two Venetian Ambassadorial Reports on the Early Modern Ottoman Empire*, Centre for Reformation and Renaissance Studies, Toronto, 2018, s. 20-21 ve Zsuzsanna Cziráki, "Mein gueter, väterlicher Maister" - Wissenstransfer unter kaiserlichen Gesandten an der Hohen Pforte in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts", *Chronica*, 19 (2020): 60.

²⁰ Mörner, *agm*, s. 344. Charlotta Forss kısa zaman önce çıkan makalesinde Claes Rålamb'ın 1656 misyonuna çıkmadan önce Paul Strassburg'un 1634 tarihli raporunu okumuş olamayacağını, zira Rålamb'ın o sırada Stockholm'de olmadığını belirtmiştir. Ancak, Forss belli ki Mörner'in çalışmasını görmediğinden, Strassburg'un raporunun bir kopyasının Rålamb'a gönderildiğinden haberdar değildir. Charlotta Fors, "Knowledge and Agency. The Case of Claes Rålamb and the Swedish Embassy to Istanbul, 1657-58", *Legatio: The Journal for Renaissance and Early Modern Diplomatic Studies* [online] 5 (1 Ocak 2022): 145.

²¹ Anton Ernstberger, *Europas Widerstand gegen Hollands erste Gesandtschaft bei der Pforte (1612)*, Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Münih, 1956, s. 41.

daimi temsilcisi olan Cornelius Haga'yı bilgilendirmek durumunda kalmıştı.²² Claes Rålamb ise, karayoluyla Orta Kol (tarihi *via militaris*) üzerinden gelen Avrupalı temsilcilerin İstanbul'a girmeden önceki son durağı sayılabilecek Küçükçekmece'ye vardığını şehirdeki Erdel ve Fransa mukim elçilerine bildirmişti.²³

Via militaris'i ve dolayısıyla da Edirnekapı'yı kullanarak şehre giren elçilerin tören geçitleri, on yedinci yüzyılın ilk yarısında *ad hoc* elçileri diğerlerinden ayırmaya yarayan seremoniler arasındadır. Avusturya ve Lehistan (fevkalade) büyükelçileri ve elçileri, İsveç elçileri gibi alaylar eşliğinde Edirnekapı'dan İstanbul'a girerlerdi. Ancak bu durum mukim elçiler için bir zorunluluk değildi. Mesela her biri mukim elçi olan Venedik Balyosu (*bailo*) Almore Nani 1615'te, Avusturya Kapıkethüdası Rudolf Schmid 1629'da ve Fransa Büyükelçisi Kont Marcheville 1631'de görevlerine törensel geçit yapılmadan başladılar. Schmid'i şehre getirmek için almaya giden, o sırada İstanbul'da fevkalade misyonla bulunan Avusturya Büyükelçisi Baron Kuefstein'in adamları olurken, Almore Nani'nin şehre giriş seremonisi elçi şehre gelip konağına yerleştikten iki hafta sonra Pera'da gerçekleşti. Kont Marcheville ise herhangi bir tören olmadan, bir gece vakti denizden Pera tarafına inerek İstanbul'la tanıştı.²⁴

Edirnekapı'dan törenle İstanbul'a giren Avrupalı diplomatların raporlarında not ettikleri ilk hususlardan biri, kendilerini karşılamak için şehirden birkaç kilometre dışarıya kadar gelen Osmanlı kortejidir. Paul Strassburg'un gelişinde (1632), Osmanlı karşılama komitesi ancak birkaç kişiydi ki Strassburg bu durumdan alınmıştı. Yine de gelirken hediye getirmediği ve o sırada şehir siyasi bir çalkantıda olduğu için çok umursamamaya çalışmıştır. Rålamb İstanbul'a geldiğinde de benzer şekilde az, tam figür vermek gerekirse yalnızca yirmi dört çavuş kendisini karşılamaya gelmişti.

İki elçinin de dört başı mağrur *ambassador* (büyükelçi) değil de yalnızca birer *internuntius* (küçükkelçi/elçi) olması sayıların küçük olmasını bir nebze açıklasa da, diğer devletlerle kıyaslamalar yine de İsveç elçilerine çok özen gösterilmediğine işaret eder. Mesela Rusya'dan 1640'larda gelmiş ve herhangi bir seremoniyel büyükelçilik görevi bulunmayan elçilik misyonlarını karşılamaya giden kortejler, İsveçlilerinkinden büyüktü: 1643'de İstanbul'a gelen Rusya (Moskof) elçileri İlya Danilovich ve Leontiy Lazorevski, raporlarında kendilerini elli kişilik bir çavuş kortejinin beklediğini yazmaktadır. Ayrıca, elçiler karadan değil, gemiyle Karadeniz'den gelmiş ve Haliç'te karaya ayak basmışlardı.²⁵ Bu doğrultuda, İsveç elçilerini karşılamaya gelen Osmanlı tören alaylarının normal bir *ad hoc* misyonla gelenlerden dahi yarı yarıya daha küçük olduğunu söyleyebiliriz.

Osmanlı idaresi, sultan nezdine gönderilen fevkalade elçilerin konaklama ve iâşesini üstlenmiş, ödemelerini *hazine-i amireden* yapmıştır. Strassburg'un gelişinde elçi ve maiyetine, elçinin kendi ifadesiyle "iyi mefruş edilmiş ve korunaklı" bir bina olan Boğdan Sarayı'nda (yani Boğdan mukim elçilerine ait olan handa) ikametgâh sağlanmıştı. Yıllar sonra Rålamb,

²² Paul Strassburg, "Relatio de Byzantino Itinere ac negotiis in Ottomanica Aula peractis, nec non de statu ac facie Orientalis Imperii, qualis erat circa Ann. MDCXXXIII", s. 205.

²³ Claes Rålamb, *Kort Beskrifning om thet som wid then Constantinopolitaniske Resan aer föreluppit*, s. 27.

²⁴ OeStA, [Österreichisches Staatsarchiv], HHStA [Haus- Hof- und Staatsarchiv], [Staatenabteilungen, Türkei I] Türkei I, Turcica 111-3, v. 46a; Pietro della Valle, *Viaggi di Pietro della Valle il Pellegrino descritti da lui medesimo in lettere familiari all'erudito suo amico Mario Schipano divisi in tre parti cioè: la Turchia, la Persia e l'India, colla vita e ritratto dell'autore*, c. 1, G. Gancia, Brighton, 1843, s. 87-91; BnF [Bibliothèque nationale de France], Ms Français, 7093, v. 129b-130a, "Copie de la lettre de Monsiuer le Comte de Marcheville a Monsiuer Bouthillier, De Pera le 28e Septembre 1631".

²⁵ D. Vułaeva, Ed., "Статейны Списокъ о Посольстве Ильи Даниловича Милославскэго и Дьяка Леонтия Лазоревскаго въ Царьградъ въ 7150 Году", *Временникъ Императорскаго Московскаго Общества Инстори*, (Materialy), Moskova, 1850, s. 28: "...а какъ послы къ пристани приехавъ съ кораблей сошли, а встречники чеушской голова Абды Уракъ Ага а съ нимъ чеушей сорокъ восемь человекъ дожидались пословъ тутъ же на берегу у пристани".

Osmanlıların ayarladığı ilk handa rahat edemeyince alternatif olarak kendisine Boğdan Sarayı gösterilmiş ancak bu sefer parasını kendi cebinden ödemek zorunda kalmıştır.²⁶ Sarayın daha sonra, 1643'te Rus elçileri ağırlamak için kullanıldığını da görmekteyiz.²⁷ Haliç'in karşı tarafında Pera civarında kalan pek çok diğer Avrupa elçilik binasının aksine, sur içi İstanbul'da yer alan Boğdan Sarayı belli ki *ad hoc* misyonla gelen elçiler için öncelikli ikametgâhlardan biriydi: Pera'daki elçilikler, Avrupalı devletler tarafından kiralanmış ya da satın alınmışken, *ad hoc* misyonla gelen elçilik heyetleri için Boğdan Sarayı örneğinde olduğu üzere Osmanlı idaresi ayarlama ve ödeme yapmaktaydı.

Yeni Çağ boyunca, Osmanlı *tayinat* sistemi uyarınca imparatorluk sınırına girdikleri andan Osmanlı topraklarını terk edene kadar fevkalade elçilerin iâşe bedellerinin karşılanması temin edilmiştir.²⁸ Bu noktada da fevkalade ve mukim elçilerin birbirinden ayrıldığını görmekteyiz: On yedinci yüzyılın ilk yarısından günümüze ulaşan hazine ruznamçe defterleri İstanbul'daki (Pera'daki) mukim elçilere dair herhangi bir ödeme kaydı içermemekten, fevkalade elçiler ülkelerinin mukim temsiliyeti olmasına bakılmaksızın istisnasız *nafaka* (iâşe) ödemeleri almışlardır.²⁹ Strassburg'un misyonu 1632'de İstanbul'daki her bir gün için ortalama 1000 akçe almıştır.³⁰ Yirmi beş yıl sonra gelen Râlab için meblağ 2000 akçeydi ki³¹ bu aslında 1634'te gelen Rus elçilerinin aldığına yakın bir nafaka ödemesiydi.³²

Elçiler İstanbul'da ikametgâhlarına yerleştiklerinde, şehirdeki diğer elçilerin sekreterleri kendilerini selamlamaya gelirdi. Zira yeni gelen elçilerin, sultanın huzuruna çıkmadan önce sair Avrupalı elçileri veya Osmanlı idarecilerini şahsen ziyarette bulunmalarına izin verilmezdi. Fransız, İngiliz ve Hollanda mukim temsilcilerinin sekreterleri vardığı gün Paul Strassburg'u ziyarete gelmiş, Venedik balyosununkiyse ertesi gün gelmiştir.³³ Claes Râlab bu hususta daha fazla bilgi vermekte ve şu yorumu yapmaktadır: Hristiyan ülkelerdeki geleneğin aksine, İstanbul'daki uygulama mukim elçilerin şehre yeni gelenlere sekreterlerini göndermesiydi. Gerçekten de Pera'nın diplomatik camiası, Râlab ikametgâhına yerleştiği gibi kendisini selamlamak için sekreterlerini yollamışlardır.³⁴

3.Huzura Kabuller

Elçiler şehre geldikleri vakit ilk görüşmelerin sadrazamla gerçekleşmesi mutlak uygulamaydı. Görüldüğü kadarıyla sadrazamın huzuruna çıkışta İsveç elçileri ile diğerleri arasında pek de bir fark bulunmamaktadır. Strassburg, 1632 yılında sadrazamın huzuruna vardığında kendisine sadrazamınki gibi "kare şeklinde, alçak ve düz iskemleler" hazırlandığını ve sadrazamın karşısında oturduğunu belirtmiştir.³⁵ Yirmi beş yıl sonra Râlab'ın anlatımı, tafsilat bakımından biraz daha zengindir: elçi huzura çıktığı zaman sadrazam için yine kare şeklinde küçük bir iskemle

²⁶ Karin Âdahl, "Claes Brorson Râlab'ın Bâbiâli'deki elçiliği (1657-1658)", (ed.) Karin Âdahl, *Alay-ı Hümayun: İsveç Elçisi Râlab'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri, 1657-1658*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 14.

²⁷ D. Bylaeva, "Статейны Списокъ о...", s. 29: "...а дворъ посломъ данъ былъ Молдавскаго воеводы Василья".

²⁸ Kütükoğlu, *age*.

²⁹ Bu makale çerçevesinde değindiğimiz kayıtlar BOA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi), KK.d (Kamil Kepeci Defterleri) 1821, 1823, 1826 numaralı ve 1631-1634 yılları arasında kapsamaktadır. Bunlar ve on yedinci yüzyılın ilk yarısından taramış olduğum diğer muhasebe defterlerinde Fransız, İngiliz, Hollanda ve Venedik mukim elçilerine istisna teşkil edecek şekilde yalnız Avusturya mukim elçisinin (*Nemçe Kapıkethüdası*) sembolik bir nafaka ödemesi alındığını tespit ettim, örnek olarak bkz.: BOA, KK.d 1823, s. 151.

³⁰ BOA, KK.d 1823, s. 69, 75, 83, 97, 109, 117, 141.

³¹ Zeki Kavanoz, "Türkiye Arşivlerinde Osmanlı-İsveç İlişkilerine Dair Belgeler", (ed.) Karin Âdahl, *Alay-ı Hümayun: İsveç Elçisi Râlab'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri, 1657-1658*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 313-318.

³² BOA, KK.d 1826, s. 39: Mart 1634, günde 2000 akçe. *Tayinat* sisteminin değerlendirmesi için bkz.: Hacer Topaktaş, "Osmanlı Diplomasisinde 'Tayinat' Sisteminin Uygulanışı ve Kaldırılışı (1794) Üzerine Bazı Tespitler", *Akademik İncelemeler Dergisi (AİD)*, 10/1 (2015): 31-49.

³³ Paul Strassburg, *age*, s. 206.

³⁴ Claes Râlab, *age*, s. 28.

³⁵ Paul Strassburg, *age*, s. 208.

ayarlanmışken kendisi için kırmızı kumaşla mefruş kol destekli bir Fransız sandalyesi (*Fransösk Karmstool*) hazırlanmıştı.³⁶ Ayrıca, Osmanlı teşrifat rehberinde öngörüldüğü üzere, elçi kabul salonuna girdiği anda sadrazam da kendi “odacığında” (*Stugu*) çıkıp iskemlesine gelmiş ve elçiyle aynı anda oturmuşlardı.³⁷

İki elçinin de sadrazamla görüşmesinde teşrifat bakımından bir sıkıntı yaşanmadığı anlaşılmaktadır. Zira sandalye meselesi on yedinci yüzyılın teşrifatında başlı başına bir problematik haline gelebiliyordu. Köprülüler döneminde (1656-1683) Fransa’ya karşı soğuk bir tavır takınan Osmanlı yönetimi, bunu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa sadrazamlığında (1676-1683) teşrifat açısından da hissettirmişlerdir. 1676 yılında Fransa elçisi sadrazam tarafından kabul edildiğinde, kendi iskemlesini sadrazamın sofasından oldukça uzakta ve daha alçak seviyede bulmuştu. Alçak iskemle meselesinden içerleyen Fransızlar, sadrazamın görev süresi boyunca iskemlenin sofa seviyesine yükseltilmesi için ısrar ederek itibarlarını geri kazanmaya çalışmışlardır.³⁸ İsveç elçilerinde böyle bir sıkıntı yaşanmamış olsa gerekir. Özellikle Rålamb’ın sadrazamın kendisiyle aynı anda oturduğunu belirtmesi, Osmanlıların Fransızlara bu örnekte gördüğümüz şekilde tecrübe ettirdiği aşağılanmayı, incelemeye aldığımız İsveçlilere yaşıttığına delalet eder.

Benzer şekilde, diplomatik teşrifat süreçlerinin en önemli basamağı olan sultanın huzura kabulde de, gerek Osmanlılarla daha köklü geçmişe sahip Avrupa devletlerinin elçileri gerekse İsveç gibi on yedinci yüzyılda hikâyeye dâhil olan bir devletin temsilcileri arasında çok fazla fark hâsıl olmuyordu. Ancak, Pera’daki mukim elçiler Haliç’ten kayıkla sur içi İstanbul’a geçerken, İsveç elçileri Balat tarafındaki ikametgâhları yakınından kayığa atlayıp kıyıyı takip ederek Topkapı Sarayı civarında tekrar karaya ayak basmaktalardı. Huzura kabullerde alışlageldiği üzere, İsveç elçileri kıyıya çıktıklarında kendilerine sarayın içine kadar eşlik edecek bir Osmanlı korteji hazır bulunurdu. Hem Strassburg hem de Rålamb bu kortejlerin, kendilerini muhafaza etmekle görevli olan çavuşbaşı ya da yeniçeri çorbacısı önderliğinde tertip edildiğini not etmektedir. Önderlerin arkasından yeniçeri ya da çavuş neferleri ikişerli sıra olup, artlarında elçi hizmetkârları, maiyette yer alan soylular ve diplomatik misyonla ilintili tercümanlar/dragomanlar gelmekteydi. En arkada ise at sırtında elçiler tören alayının kuyruğunu oluşturmaktaydı. Rålamb örneğinde, İstanbul’un Fransız tüccarlarının da tören alayının şaşaasını artırmak adına safları kalabalıklaştırdığı not edilmiştir.³⁹

Osmanlı diplomatik teşrifatının iyi bilinen enstantanelerinden biri de, elçilerin sultan huzuruna çıkmadan önce Topkapı Sarayı’nın bir avlusundan diğerine geçmeleridir.⁴⁰ Bu noktada elçilerin, binlerce yeniçerinin ulfesinin o anda dağıtıldığı ikinci avludan geçerken Osmanlıların sembolik güç gösterisine hayran kalmaları beklenirdi.⁴¹ Claes Rålamb, elçilerin sultan huzuruna kabullerinin yeniçeri ulufe gününe denk getirildiğini yazsa da,⁴² Paul Strassburg kendi huzura kabulü için herhangi bir ulufe dağıtımına denk geldiğini not etmemiştir. Bu durumda ya

³⁶ Claes Rålamb, *age*, s. 29.

³⁷ Abdurrahman Abdi Paşa, *Osmanlı Devleti’nde Teşrifat ve Törenler: Tevkiî Abdurrahman Paşa Kânûn-Nâmesi*, (haz.) Sadık Müfit Bilge, Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 17’de belirtildiğine göre elçiler salona girdiğinde sadrazam abdesthaneden çıkıp gelir, elçiyle aynı anda salona girmiş olur ve yerine yerleşirdi. Claes Rålamb, *age*, s. 29.

³⁸ Sevil Gözübüyük, “Osmanlı-Fransa İlişkilerinde Diplomatik Protokol Unsuru Olarak “İskemle” (XVI.-XVII. Yüzyıllar)”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 5(6) (2018): 111-116; Géraud Poumarède, “La querrelle du sofa. Étude sur les rapports entre gloire et diplomatie”, *Histoire, économie et société*, 20(2) (2001): 190-196.

³⁹ Claes Rålamb, *age*, s. 31 ve Paul Strassburg, *age*, s. 211.

⁴⁰ Tetiana Grygorieva, “Symbols and Perceptions of Diplomatic Ceremony: Ambassadors of the Polish–Lithuanian Commonwealth in Istanbul”, (ed.) Yvonne Kleinmann, *Kommunikation durch symbolische Akte. Religiöse Heterogenität und politische Herrschaft in Polen–Litauen*, Steiner, Stuttgart, 2010, s. 118-119.

⁴¹ Çanak yağması adı verilen bu uygulama için güncel bir çalışma, Mustafa Can, “Osmanlı Devleti’nde Eski Bir Türk Geleneği: Çanak Yağması”, *Milli Folklor*, 16 (125) (2020): 150-162.

⁴² Claes Rålamb, *Kort Beskrifning om thet som wid then Constantinopolitaniske Resan aer föreluppit*, s. 32.

Strassburg'un gördüğü sahneden etkilenmediğini ya da böyle bir ulufe dağıtımını hiç görmediğini düşünmeliyiz. İkinci ihtimal, Uzunçarşılı'nın da değindiği üzere her elçi kabulünün yeniçeri ulufe dağıtımına denk getirilmediği gerçeğini hatıra getirmelidir.⁴³

İsveç elçilerinin Arz Odası'nda karşılaştıkları kabul, on altıncı yüzyılda hatları belirlenmiş sıkı bir kurallar bütünüydü. Buna göre sultan büyük ve gölgeliği bulunan tahtında bir heykel gibi 'kutsal bir sükûnetle' otururken, elçiler misyonlarının amacını belirten hitaplarını (*oratio*) icra ederlerdi.⁴⁴ Strassburg ve Râlab'ın kabulleri de böyle gerçekleşmiş ve elçilerin belirttiği üzere sultanlar (sırasıyla IV. Murad ve IV. Mehmed) tek kelime konuşmamışlardır. Lakin Râlab, hitabını sonuna kadar icra etme tatmininden dahi mahrum bırakılmıştır: Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa (g. 1656-1661) hitabının ortasında sözünü kesmiş ve kendisinin hâlihazırda sultanı İsveç elçilerinin niyetleriyle ilgili bilgilendirmiş olduğunu söylemiştir. Nadiren gerçekleşen bu durumu dönemin siyasi konjonktüründe Osmanlıların İsveç planlarına yer vermek istememesiyle açıklayabiliriz.⁴⁵ Her halükarda, yapılacak hitap gereksiz sayılsa da, protokolün aksamaması gerektiği düşünülmüş olmalı ki İsveç elçisi huzura kabul edilmişti.

Sultan huzuruna kabullerin önemli bir ayağı da, yabancı hükümdarların Osmanlı sultanına gönderdiği hediyelerin takdimiydi. Bu hediyeler Topkapı Sarayı'nda, elçinin huzura kabulü sırasında sergilenirdi. "Hediyelerin, kişinin toplumsal statüsüne binaen aldığı ve somut şerefleendirme sembolü" olduğu Osmanlı toplumunda,⁴⁶ elçilerin sultana hediye getirmemesi sıkıntılı sonuçlar doğurabilirdi. Daha detaylı söylemek gerekirse, İsveç gibi daha önce Osmanlılarla herhangi bir resmi anlaşma bağlamamış ya da ticari temaslar kurmamış bir krallığın, davalarını desteklemeleri için Osmanlıları ikna etme umuduyla hediye hususunda imkânlar el verdiği ölçüde cömertlik göstermeleri akıllıca olurdu. Ancak İsveçliler tam tersi bir yol izlemişler ve sultana herhangi bir hediye getirmeden Osmanlı idaresinden beyhude yere olumlu cevap almayı ummuşlardı.

Strassburg'un hediye getirmesi pek çok açıdan mümkün değildi. Zaten kısıtlı imkânlarını Otuz Yıl Savaşları'ndaki hareketlere ayıran bir ülkeden geldiğinden pek de göz boyama fırsatı olamazdı. Raporunda açıkça yorum yapmadığı için bilemesek de, Osmanlı sarayında hediyein teşrifatta oynadığı önemi bilmiyor olması da bir ihtimaldir. Ancak daha önemlisi, İstanbul yakınlarında hediye getiriyor olmasının önemi fark etmiş görüldüğü vakit ise "gerek şüpheli dostların gerekse ayan beyan düşmanların" (yani Erdel ve Lehistan) topraklarından geçip geleceği için hediye getirme şansı olmadığını malum etmişti.⁴⁷ Literatürde dikkat çekildiği üzere Râlab'ın hediye getirmeme sebebiyse, Osmanlı topraklarına zaten *incognito* (kılık değiştirerek) olarak geliyor olmasıydı. İsveç'ten yola çıkacak elçiye, Kutsal Roma Germen İmparatorluğu topraklarından geçebilmek adına istenen mürur tezkiresi iki defa reddedildiği için Râlab'ın kılık değiştirmekten, yani diplomat olduğunu saklamaktan başka şansı yoktu. Farklı bir kisveye bürünmüş olduğu için de hediye getirmek gibi bir şansı bulunmuyordu. Râlab Osmanlı

⁴³ Ulufe dağıtımını dışındaki günlerde yapılan kabullere *resm-i âdi* dendiği tespitine dikkat çeken hakeme teşekkür ederim. Bu tespiti bir telhis mecmuasından yapan İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, TTK, Ankara, 1988, s. 281; ayrıca Mustafa Can, *Sürekli Diplomasi Öncesi Osmanlı Devleti'nde Yabancı Elçiler (Elçi-Ağırlama-Huzura Kabul)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2017, s. 219.

⁴⁴ Dariusz Kołodziejczyk, "Semiotics of Behavior in Early Modern Diplomacy: Polish Embassies in Istanbul and Bahçesaray", *Journal of Early Modern History*, 7 (2003): 247'nin alıntılıdığı yer Gülrü Necipoğlu, *Architecture, Ceremonial, and Power: The Topkapı Palace in the Fifteenth and Sixteenth Centuries*, MIT Press, Cambridge, Mass., 1991, s. 102-103.

⁴⁵ Sten Westerberg, "Claes Râlab: Devlet adamı, bilgin ve elçi", (ed.) Karin Ådahl, *Alay-ı Hümayun: İsveç Elçisi Râlab'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri, 1657-1658*, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2006, s. 42-47.

⁴⁶ Hedda Reindl-Kiel, "Der Duft der Macht: Osmanen, islamische Tradition, muslimische Mächte und der Westen im Spiegel diplomatischer Geschenke", *Wiener Zeitschrift zur Kunde des Morgenlandes*, 95 (2005): 198.

⁴⁷ Paul Strassburg, *age*, s. 205.

topraklarında hediyein önemini kavradığı vakit ise iş işten geçmişti.⁴⁸ Pek tabii iki misyonun da nihayetinde başarısızlıkla sonuçlanması, tümüyle elçilerin hediyesiz gelmeleriyle açıklanamaz; ancak yine de Osmanlıların gözünde hatalı başlangıç yapmışlardı.

Elçilerin İstanbul'a hediye getirmeleri beklentisi, aslında Osmanlı ekâbirinin ve sultanların da bir bakıma mukabele etmesini gerektiriyordu. Sadrazamın, sadaret kaymakamının veya sultanın huzuruna kabullerinde değişmeyen bir unsuru, fevkalade elçilere ve kimi zaman ayrıca maiyetlerine kıymetli kaftanlar (*hil'at*) verilmesiydi. Literatürde görüldüğü üzere Avrupalı elçiler için hilatın ifade ettiği sembolik anlam net olmasa da, bunları ev sahibi Osmanlı idaresinin “prestij bahşeden” hediyeleri olarak görmek çok da afaki olmayacaktır.⁴⁹ Hem arşiv vesaii hem de elçilerin kendi ürettiği belgeler, İsveç elçilerine muhtelif buluşmalarda hilat verildiğini göstermektedir. Kısaca her ne kadar İsveç elçileri hediye getirmeseler de, standart Osmanlı hilat prosedürü takip edilmiştir.⁵⁰

4. İstanbul'daki Temaslar

İsveç elçilerinin İstanbul'da kurdukları rabitalar üzerinde, dönemlerinin siyasi konjonktürü belirleyici olmuştur. Yukarıda belirtildiği üzere, İsveç'in İstanbul'da herhangi bir mukim elçisinin bulunmaması, fevkalade İsveç elçilerini öncelikle şehrin kendileri gibi Protestan olan diplomatik zümre üyelerine gelişlerini haber verme zorunluluğunu doğurmuştu. Kaçınılmaz olarak bu durum, (mesela Avusturya örneğinde gördüğümüz üzere) İsveç elçilerinin kendi tabiiyetlerinden herhangi bir kimsenin değil de, Erdel elçilerinin hem Strassburg'u hem de Râlab'ı Osmanlı başkentine girmeden önce karşılamaya gitmesini gerektirmişti.⁵¹

İşte bu bağlar büyük ölçüde misyonlarının geri kalanı boyunca da devam ettirilmiştir. Strassburg için öncelikli danışman Cornelius Haga'yken (Hollanda elçisi), Erdel'in İstanbul'daki temsilcisi Mihály Tholdalagi de sürekli kendisiyle yakın temasta kalmıştır. Daha sembolik olarak, Sultan IV. Murad'ın huzuruna çıkmak için Topkapı Sarayı'na girmeden önce Cornelius Haga, Strassburg'a şık koşumlu Arap atını ödünç vermiştir. Ayrıca, İstanbul görevi boyunca Strassburg yalnızca Hollanda elçiliğinin tercümanından istifade etmiştir.⁵² Erdel hususunda gördüğümüz ise, siyaseten birlikteliklerine ek olarak İsveç ve Erdel elçilerinin Osmanlı idaresi tarafından da ilişkili görülmesidir: Dönemin hazine kayıtları, Osmanlı divan tercümanı olarak görev yapan Zülfikar Ağa'nın Erdel ve İsveç elçilerine tayinatlarını çoğu zaman birlikte teslim ettiğini kaydetmiştir.⁵³ Ayrıca, Strassburg'un raporunda belirttiğine göre kendisi sadrazamın huzuruna ilk defa çıkacakken, Erdel elçisi kendisine eşlik etmeyi talep etmiş, bunu Strassburg'un yorumuyla “şüphesiz [İsveç] Kral[ı] Majestelerinin Osmanlı Divanı nezdindeki dostluk ve heybetinden istifade etmek için” yapmıştı.⁵⁴ Son olarak, İstanbul'daki Ortodoks Patriği (Rum Kilisesi Başpiskoposu) Kiril Lukaris de Strassburg'la sağlam bir bağ kurmuş ve Katolikliğe karşı güçlü bir cephe oluşturmak adına, İsveç Krallığı'nın da işine gelecek şekilde Ortodoks Kazak ve Ruslara baskı yapma vaadinde bulunmuştur.

⁴⁸ Charlotta Fors, “Knowledge and Agency”, s. 139-140; Claes Râlab, *age*, s. 17.

⁴⁹ Harriet Rudolph, “The Material Culture of Diplomacy: The Impact of Objects on the Dynamics of Habsburg-Ottoman Negotiations at the Sublime Porte (1530–1650)”, (ed.) Gunda Barth-Scalmani, Harriet Rudolph, ve Christian Steppan, *Politische Kommunikation zwischen Imperien: Der diplomatische Aktionsraum Südost- und Osteuropa*, StudienVerlag, Innsbruck, 2013, s. 223.

⁵⁰ Paul Strassburg'a verilen hilatlar için dönemin teşrifat defterine bkz.: KK.d 1652, s. 88, 105, 114.

⁵¹ Claes Râlab, *age*, s. 27; Paul Strassburg, *age*, s. 205. Farkı göstermek adına verebileceğimiz bir örnek şöyledir: Avusturya (Habsburg) Büyükelçisi Hans Ludwig Kuefstein 1628 yılında İstanbul'a yaklaştığı zaman, Avusturya mukim elçisi (kapikethüdası) Sebastian Lustrier kendisini karşılamak için Silivri'ye gitmişti: OeStA, HHStA, Türkei I, Turcica 111-3, v. 17a.

⁵² Paul Strassburg, *age*, s. 211, 224.

⁵³ BOA, KK. 1823, s. 69, 83, 109 vs.

⁵⁴ Paul Strassburg, *age*, s. 207.

Rålamb'ın misyonu sürecinde ise İsveç elçiliğine İstanbul'un siyasi ve diplomatik atmosferinde rehberlik eden yine Erdel elçiliği olmuştur. Ancak bu sefer Hollanda elçiliği (Levinus Warner) kayıtsız kalmayı seçmiştir. Sadrazamla görüşmeye gideceği zaman Rålamb'ın Erdel mukiminin atına bindiğini görmekteyiz. Ayrıca, Rålamb'ın tören alayının şaşaası Erdel fevkalade elçisinin, Erdel mukim elçisinin ve Rålamb'ın huzura kabullerinde çevirmenliğini de yapacak olan Erdel elçilik tercümanı Jacab Harsány Nagy'nin katılımlarıyla takviye edilmişti.⁵⁵

Bir bakıma *ad hoc* İsveç elçilerinin İstanbul misyonları için söz konusu olabilecek eksikliklerini, şehirdeki müttefik (ya da en azından aynı dini veya siyasi davayı güden) devletlerin mukim elçilikleri aracılığı ile kapadığını söyleyebiliriz. Tamamıyla aynı olmasa da benzer bir durumun Lehistan elçileri için de geçerli olduğunu yakın zamanlı bir çalışma dile getirmiş ve Lehlilerin kimi zaman İngiltere kimi zaman Avusturya mukim elçileri ile İstanbul'da yol katedebildiklerini belirtmiştir.⁵⁶ Kısaca özetlemek gerekirse, mukim elçiliği bulunmayan devletlerin fevkalade elçileri, başka devletlerin hâlihazırda açtıkları irtibat kanallarını zorluyordular.

Öte yandan, İsveç'in siyasi ve dini olarak düşmanı olan Avusturya'nın İstanbul temsilciliği de her daim İsveç elçilerine muhalif olmuşlardı. Strassburg'un raporunda dönemin Avusturya elçisiyle temas kurulduğuna dair herhangi bir emare olmadığı gibi, kendisinden neredeyse hiç bahsedilmemektedir. Otuz Yıl Savaşları (1618-1648) bağlamı içinde düşünüp 1632'de Protestanlığın şampiyonu konumundaki İsveç ve Katolikliğin en büyük hamisi Avusturya kuvvetlerinin muharebe alanlarında karşı karşıya geldiğini göz önünde bulundurursak, bu durum çok da şaşırtıcı değildi. Rålamb yıllar sonra İstanbul'u ziyaret ettiğinde durum çok da değişmemişti: İsveç bu sefer de başka bir Katolik devletle, Lehistan'la mücadele içerisindeydi. Dolayısıyla her ne kadar bu sefer Avusturya elçilik sekreteri Rålamb'a İstanbul'a gelişinin hemen ardından nezaket ziyaretinde bulunsun da, İsveç elçisi şahsen gidip Avusturya mukim elçisini ziyaret etmeyi gerekli görmemiştir. Zira, Rålamb'ın ifadesine göre, Avusturya Mukim Elçisi Simon Reniger "ambassador" (büyükelçi) rütbesini haiz olmayan alelade bir "resident" (daimi elçi) olduğundan, Rålamb önce Reniger'in ilk şahsi ziyareti gerçekleştirmesini beklemekteydi. Reniger ayağına gelmeyip beklediği nezaketi sergilemediğinde, Rålamb da kendisini ziyaret etmeyi reddetmiş ve zaten İsveçlilerle Avusturyalılar arasında pek "cüzi itimat" olduğuna işaret etmiştir.⁵⁷

Sonuç

On yedinci yüzyıl itibarıyla İstanbul'da teşekkül etmiş olan diplomatik zümre, mukim elçileri ve *ad hoc* misyonla gelen muhtelif elçilik heyetlerini bünyesinde karıyordu. Ancak, İsveç elçilerinin on yedinci yüzyılda bu diplomatik atmosfere girişleri pek de başarılı adımlarla olmamıştı. İsveç'in Osmanlı başkentine yolladığı inceleme altındaki iki elçi de savaş zamanlarında seyahat edip farklı bir kültürle karşılaşmış, gerekli mali ve kültürel imkânlarından yoksun bir şekilde misyonlarını icra etmeye çalışmış, nihayetinde de başarısız olmuş kimselerdir.

Yine de bu çabaların bizlere Osmanlı diplomasisine dair kimi anlamlı sonuçlar gösterdiğini yadsıyamayız. Öncelikle, yanlarında hediye getirmemelerine rağmen İsveç elçileri İstanbul'a gelen sair herhangi bir fevkalade elçiliğe layık görülen muamele adabından farklı bir uygulamayla karşılaşmamışlardır. İlaş ve konaklama masraflarının karşılanması, huzura kabul sırasında hilat giydirilmeleri ve tören kortejleri için Osmanlı idaresinin katkıları, büyük ölçüde İstanbul'da

⁵⁵ Claes Rålamb, *age*, s. 31, 43 ve Gábor Kármán, *A Seventeenth-Century Odyssey in East Central Europe: The Life of Jakab Harsányi Nagy*, Brill, Leiden, 2016, s. 93-94.

⁵⁶ Tetiana Grygorieva, "The Tricks and Traps of Ad Hoc Diplomacy Polish Ambassadors' Experiences of Ottoman Hospitality", (ed.) Tracey A. Sowerby ve Christopher Markiewicz, *Diplomatic Cultures at the Ottoman Court, c.1500-1630*, New York, Routledge, 2021, s. 204-207.

⁵⁷ Claes Rålamb, *age*, s. 39.

mukim elçilik bulundurmayan diğer devletlerinkine (mesela Rusya) benzer şekilde gerçekleşmiştir.

Bu durum ve Osmanlıların Stockholm'e o dönemde bildiğimiz kadarıyla hiçbir elçi göndermiyor olması göstermektedir ki Osmanlı idaresinin gelen yabancı elçilerden hediye ya da Avrupa'daki Osmanlı temsilcilerine yönelik iyi niyet gibi bir beklentisi yoktu. Ayrıca, Osmanlıların ev sahipliği anlayışı (veya en azından teşrifat mefhumları), yabancı misyonların İstanbul'a sıklığı veya gelen elçilerin devletlerinin Osmanlılarla ilişki düzeyine göre değişmiyordu. Yabancı elçilerin Osmanlı topraklarındaki ağırlanışı, devlet ayırt etmeyen sabit kurallar çerçevesinde düzenlenmişti diyebiliriz.

Misyonların İstanbul'daki tecrübelerinde oluşan fark, ev sahibi Osmanlılardan değil, misafir devletlerin kendilerinden kaynaklıydı. Göstermeye çalıştığımız üzere İsveç elçileri kültürel ve diplomatik rehber eksikliğinden muzdariplerdi. Özellikle ortak sınır bulunmamasından ötürü yaşanan temasın eksikliği, İstanbul'da mukim elçilik bulundurmıyıp temaslarını yalnızca *ad hoc* misyonlarla tesis eden Moskova ve Lehistan gibi devletlere kıyasla İsveç'in daha da dezavantajlı konumda kalmasına sebebiyet vermiştir.

İsveç elçileri bu açığı, şehirdeki sair diplomatik aracılar üzerinden kapamaya çalışmışlardır. Buldukları desteğin dönemin Avrupa'daki siyasi konjonktürüne göre şekillendiğini gözlemek mümkündür. Yani İsveç'in Avrupa'daki ittifaklarına paralel bir şekilde müttefiklerin İstanbul'daki temsilcilerinin, İsveç elçilerine farklı bir kültürel diplomatik ortamda dayanak sağladığını gözlemliyoruz. Sonuç olarak İsveç örneği, Osmanlı başkentinde mukim elçi bulundurmıyan devlet temsilcilerinin bilgi ve tecrübe açıklarını kapamak adına şehirdeki sair Avrupalı mukim elçilere başvurmasının bir zorunluluk olduğunu sergilemektedir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

a- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi [BOA]

BOA, KK.d 1823, 1826, 1652.

b- Österreichisches Staatsarchiv, Haus- Hof- und Staatsarchiv [OeStA, HHStA]

Staatenabteilungen, Türkei I [Türkei I], Turcica 111-3.

c- Bibliothèque nationale de France [BnF]

Ms Français, 7093.

Basılı Kaynaklar

ABDURRAHMAN ABDİ PAŞA, *Osmanlı Devleti'nde Teşrifat ve Törenler: Tevkiî Abdurrahman Paşa Kânûn-Nâmesi*, (haz.) Sadık Müfit Bilge, Kitabevi, İstanbul, 2011.

STRASSBURG, Paul “Relatio de Byzantino Itinere ac negotiis in Ottomanica Aula peractis, nec non de statu ac facie Orientalis Imperii, qualis erat circa Ann. MDCXXXIII”, (ed.) Friedrich Sylburg, *Catalogus codicum Graecorum mss. olin in Bibliotheca Palatina, nunc Vaticana asservatorum*, Frankfurt, 1702, s. 185-226.

RÅLAMB, Claes, *Kort Beskriffning om thet som wid then Constantinopolitaniske Resan aer föreluppit*, Kraliyet Matbaası, Stockholm, 1679.

BYLAEVA, D., (ed.), “Статейны Списокъ о Посольстве Ильи Даниловича Милославскэго и Дьяка Леонтия Лазоревскаго въ Царьградъ въ 7150 Году”, *Временникъ Императорскаго Московскаго Общества Инстории*, (Materialy), Moskova, 1850, s. 1-136.

VALLE, Pietro della, *Viaggi di Pietro della Valle il Pellegrino descritti da lui medesimo in lettere familiari all'erudito suo amico Mario Schipano divisi in tre parti cioè: la Turchia, la Persia e l'India, colla vita e ritratto dell'autore*, C. 1, G. Gancia, Brighton, 1843.

Tetkik Eserler

ADAMS, Robyn ve Rosanna Cox, “Introduction”, (ed.) Robyn Adams ve Rosanna Cox, *Diplomacy and Early Modern Culture*, Palgrave Macmillan, New York, 2011, s. 1-12.

ARI, Bülent, “Early Ottoman Diplomacy: Ad Hoc Period”, (ed.) A.Nuri Yurdusev, *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional?*, Palgrave Macmillan, Basingstoke ve New York, 2004, s. 36-65.

BERRIDGE, G.R., “Notes on the Origins of the Diplomatic Corps: Constantinople in the 1620s”, *Discussion Papers in Diplomacy*, 92, Netherlands Institute of International Relations (Clingendael), Lahey, 2004.

BERTELÈ, Tommaso, *Il palazzo degli ambasciatori di Venezia a Costantinopoli e le sue antiche memorie*, Casa Editrice Apollo, Bologna, 1932.

CAN, Mustafa, *Sürekli Diploması Öncesi Osmanlı Devleti'nde Yabancı Elçiler (Elçi-Ağırlama-Huzura Kabul)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2017.

_____, Osmanlı Devleti'nde Eski Bir Türk Geleneği: Çanak Yağması, *Milli Folklor*, 16 (125) (2020): 150-162.

- CEVRİOĞLU, M. Halef, “İsveç’in Sıcak Denizlere İnme Arayışı: Arslan Ağa’nın Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Diplomatik Misyonu”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 34 (2021): 61-86.
- _____, “On Yedinci Asırda Osmanlı-İsveç Münasebetlerine Bir Bakış”, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD)*, 6 (1) (2022): 163-188.
- CZIRÁKI, Zsuzsanna, “Mein gueter, väterlicher Maister” - Wissenstransfer unter kaiserlichen Gesandten an der Hohen Pforte in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts”, *Chronica*, 19 (2020): 42-83.
- EBBEN, Maurits ve Louis Sicking, “Nieuwe diplomatieke geschiedenis van de premoderne tijd: Een inleiding”, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 127/4 (2014): 541-552.
- ERNSTBERGER, Anton, *Europas Widerstand gegen Hollands erste Gesandtschaft bei der Pforte (1612)*, Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Münih, 1956.
- FORSS, Charlotta, “Knowledge and Agency. The Case of Claes Rålamb and the Swedish Embassy to Istanbul, 1657–58”, *Legatio: The Journal for Renaissance and Early Modern Diplomatic Studies*, 5 (1 Ocak 2022): 133–158.
- GOFFMAN, Daniel, “Negotiating with the Renaissance State: The Ottoman Empire and the New Diplomacy”, (ed.) V. H. Aksan ve D. Goffman, *The Early Modern Ottomans: Remapping the Empire*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, s. 61-74.
- GÖZÜBÜYÜK, Sevil, “Osmanlı-Fransa İlişkilerinde Diplomatik Protokol Unsuru Olarak “İskemle” (XVI.-XVII. Yüzyıllar)”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 5(6) (2018): 98-117.
- GRYGORIEVA, Tetiana, “Symbols and Perceptions of Diplomatic Ceremony: Ambassadors of the Polish–Lithuanian Commonwealth in Istanbul”, (ed.) Yvonne Kleinmann, *Kommunikation durch symbolische Akte. Religiöse Heterogenität und politische Herrschaft in Polen–Litauen*, Steiner, Stuttgart, 2010, s. 115-131.
- _____, “The Tricks and Traps of Ad Hoc Diplomacy Polish Ambassadors’ Experiences of Ottoman Hospitality”, (ed.) Tracey A. Sowerby ve Christopher Markiewicz, *Diplomatic Cultures at the Ottoman Court, c. 1500–1630*, Routledge, New York, 2021, s. 194-216.
- GÜRKAN, Emrah Safa, “Bir Diplomasi Merkezi Olarak Yeni Çağ İstanbul’u”, (ed.) Feridun M. Emecen ve Coşkun Yılmaz, *Antik Çağ’dan 21. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi: Siyaset ve Yönetim I*, İBB-İSAM, İstanbul, 2015, s. 372-399.
- KÁRMÁN, Gábor, *A Seventeenth-Century Odyssey in East Central Europe: The Life of Jakab Harsányi Nagy*, Brill, Leiden, 2016.
- KAVANOZ, Zeki, “Türkiye Arşivlerinde Osmanlı-İsveç İlişkilerine Dair Belgeler”, (ed.) Karin Ådahl, *Alay-ı Hümayun: İsveç Elçisi Rålamb’ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri, 1657-1658*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 307-319.
- KOŁODZIEJCZYK, Dariusz, “Semiotics of Behavior in Early Modern Diplomacy: Polish Embassies in Istanbul and Bahçesaray”, *Journal of Early Modern History*, 7 (2003): 245-256.
- KÜÇÜKSİPAHİOĞLU, Birsal, “Bizans’a Elçi Olarak Gelen Cremona Piskoposu Liutprand’ın İzlenimlerine Bir Bakış”, *Osmanlı Araştırmaları*, 34 (2009): 159-173.

- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Fevkalâde Elçilerin Ağırlanması", *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi-Ercüment Kuran'a Armağan*, 1-2 (1989): 199-231.
- POUMAREDE, Géraud, "La querrelle du sofa. Étude sur les rapports entre gloire et diplomatie", *Histoire, économie et société*, 20(2) (2001): 185-197.
- PYLYPÇUK, Yaroslav, "Kırmiskoe Hanstvo v Skandinavskih i Avstriyskih İstoçnikah (Kırmiskoe Hanstvo V Skandinavskih İ Avstriyskih İstoçnikah) [İskandinav ve Avusturya Kaynaklarında Kırm Hanlığı]", *Journal EPOHI*, XXIV(2) (2016): 250-259.
- REINDL-KIEL, Hedda, "Der Duft der Macht: Osmanen, islamische Tradition, muslimische Mächte und der Westen im Spiegel diplomatischer Geschenke", *Wiener Zeitschrift zur Kunde des Morgenlandes*, 95 (2005): 195-258.
- ROOSEN, William, "Early Modern Diplomatic Ceremonial: A Systems Approach", *The Journal of Modern History*, 52/3 (1980): 452-476.
- RUDOLPH, Harriet, "The Material Culture of Diplomacy: The Impact of Objects on the Dynamics of Habsburg-Ottoman Negotiations at the Sublime Porte (1530-1650)", (ed.) Gunda Barth-Scalmani, Harriet Rudolph, ve Christian Steppan, *Politische Kommunikation zwischen Imperien: Der diplomatische Aktionsraum Südost- und Osteuropa*, StudienVerlag, Innsbruck, 2013, s. 211-238.
- SOWERBY, Tracey, "Early Modern Diplomatic History", *History Compass*, 14/9 (2016): 441-456.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, TTK, Ankara, 1988.
- WESTERBERG, Sten, "Claes Rålamb: Devlet adamı, bilgin ve elçi", (ed.) Karin Ådahl, *Alay-ı Hümayun: İsveç Elçisi Rålamb'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri, 1657-1658*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 26-57.
- ÅDAHL, Karin, "Claes Brorson Rålamb'ın Bâbîâlî'deki elçiliği (1657-1658)", (ed.) Karin Ådahl, *Alay-ı Hümayun: İsveç Elçisi Rålamb'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri, 1657-1658*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 8-25.

Summary

By the first half of the seventeenth century a rudimentary European *corps diplomatique* had already been established in Istanbul in. By 1612, Venice, France, Austria, England, and the Dutch Republic had established permanent representation along with the Ottoman tributaries of Transylvania, Moldavia, and Wallachia. Apart from these resident diplomats, Russian, Polish, Tatar, Ragusan, and Cossack emissaries also frequented Istanbul on a fairly regular basis. Lastly, states that were already represented by permanent embassies also sent extraordinary diplomatic missions to Istanbul to serve a variety of functions such as delivering tribute or concluding peace treaties. In the 1630s and 1650s, two Swedish diplomats (Paul Strassburg and Claes Rålamb) were sent to Istanbul on diplomatic missions and had to find a place for themselves among such a throng of diplomats.

Carrying out an analysis of the activities of Swedish diplomats in Istanbul in the seventeenth century is admittedly difficult; unlike many other European embassies of the era, the Swedes did not have permanent diplomatic representation in the Ottoman capital. Hence, Swedish diplomatic representation can only be evaluated through these two *ad hoc* missions. Since they were the only ones to leave behind official accounts inclusive of detailed insights to a certain extent, these embassies offer up an opportunity for comparison, which is reinforced by the meagre Ottoman documents that gives us clues related to the provisioning system of the incoming diplomats in the Ottoman Empire.

One important indicator of the difference between diplomats from countries that had resident embassies in Istanbul and those without one was probably reflected in the extent of the accumulation of knowledge related to the Ottoman Empire. In the seventeenth century, Sweden suffered as the result of both a lack of first-hand written and oral knowledge and the infrequency of *ad hoc* missions sent to Istanbul. Hence they had to turn to other European resident diplomats in Istanbul, who were Protestant like the Swedes themselves. The Dutch and particularly the Transylvanian embassies in that respect helped Swedish emissaries navigate through Istanbul's diplomatic waters.

A major mistake of the Swedish diplomats was their failure to bring royal gifts to the Ottoman sultan and dignitaries. Nevertheless, they were not deprived of the courteous treatment reserved for all *ad hoc* missions to the Porte. For the most part, payments for the costs of alimentation, allocation of lodgings, granting of robes of honour during audiences, and the assemblage of reception corteges by the Ottoman authorities were carried out in a similar manner as for other embassies of countries that did not have resident representation at the Porte, such as Russian diplomatic missions. That situation, and the fact that there were not any Ottoman missions to Stockholm at the time, seems to indicate that the Ottoman administration was not motivated by gifts or reciprocity of good will in their dealings with foreign diplomats. Hence, it can safely be said that Ottoman understandings of hospitality (or, at the very least, understandings of diplomatic receptions) adhered to fixed rules in terms of looking after foreign emissaries irrespective of the frequency of their visits or the ranking of their relations with the Porte.

Rather, the difference lay in the Swedish emissaries' acquisition of the skills and connections necessary for the successful completion of their negotiations in Istanbul. The Swedish case, in that regard, indicates that representatives of powers that lacked a resident embassy in the Ottoman capital were obliged to seek recourse with permanent European embassies as a means of bridging the gaps in their knowledge and experience.